

REPUBLIKA SLOVENIJA
**MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT**

УКРАЇНА

UKRAJINA

- I. SHEMA**
- II. UVOD**
- III. OPIS ŠOLSKEGA SISTEM**

ENIC-NARIC center, 2014

Kotnikova 38, 1000 Ljubljana

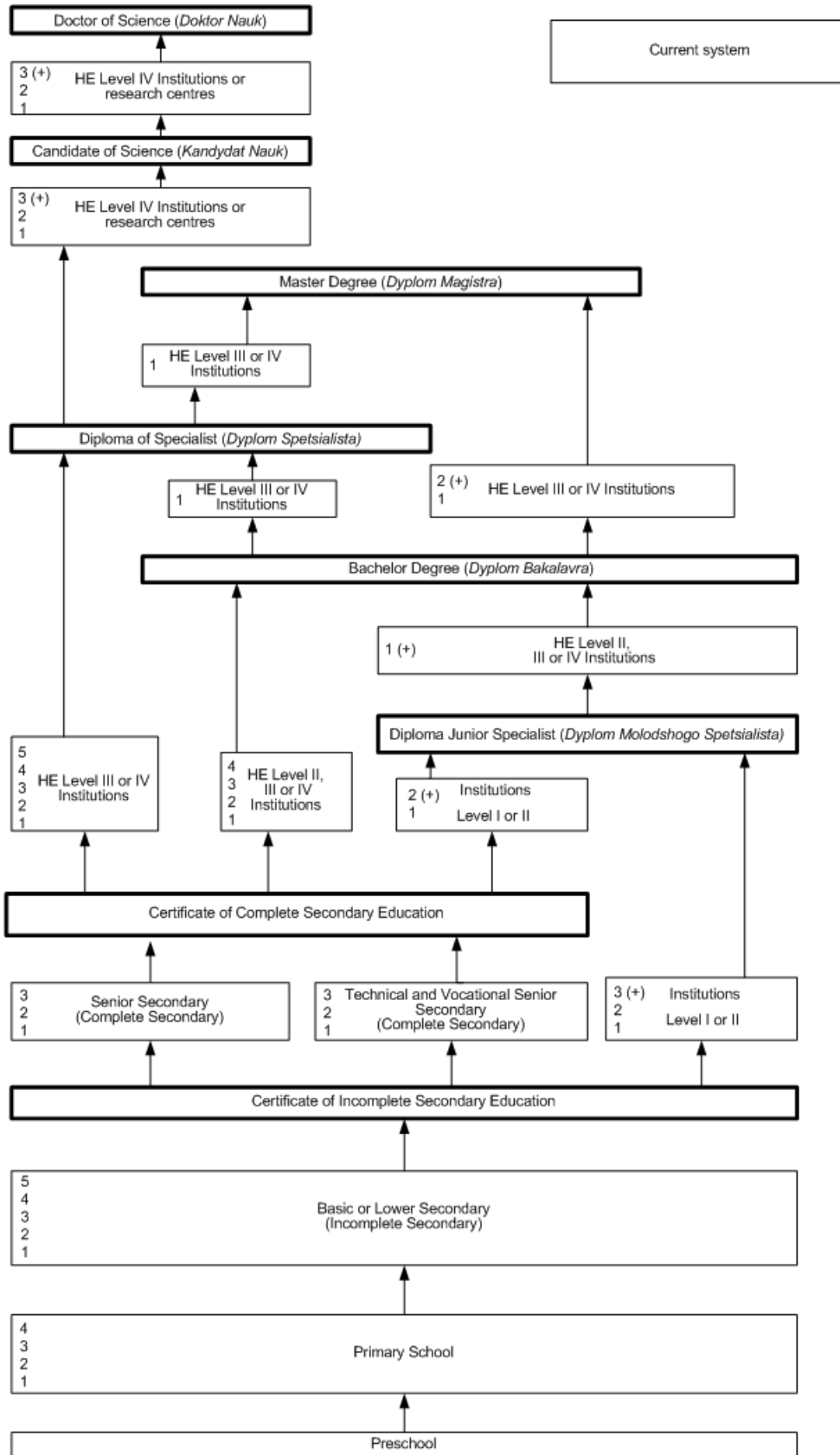
T: 01 478 46 00

F: 01 478 47 19

E: gp.mvzt@gov.si

www.mvzt.gov.si

I. Shema

II. Uvod

Ukrajina je - za Rusijo - druga največja evropska država, z glavnim mestom Kijev. Leži v Vzhodni Evropi in na jugu meji na Črno morje, na vzhodu na Rusijo, na severu na Belorusijo, na zahodu pa na Poljsko, Slovaško, Madžarsko, Romunijo in Moldavijo.

Zgodovinski začetki segajo v leto 882 po Kr., ko je bila na ozemlju današnje Ukrajine ustanovljena Kijevska Rusija. Po letu 1199 se je imenovala ališko-volinska kneževina, po 1649 pa Kozaški hetmanat. 17. marca 1917 je bila ustanovljena Ukrajinska narodna republika, ki se je 1. novembra 1918 preimenovala v Zahodna ukrajinska ljudska republika, 30. decembra 1922 pa v Ukrajinsko SSR v okviru Zveze sovjetskih socialističnih republik. Neodvisnost od Sovjetske zveze je razglasila 24. avgusta 1991. Referendum o osamosvojitvi je potekal 1. decembra, 26. decembra je bila osamosvojitve uradno razglašena. Ukrajinska ustava je bila sprejeta 28. junija 1996.

Ukrajina je unitarna pol-predsedniška republika. Upravno je razdeljena na 24 pokrajin (*oblasti*), eno avtonomno republiko (*avtomna respublika*) na Krimu, ter dve mestni občini (*misto*) z regionalnim statusom. Leta 2007 je Ukrajina imela 26 milijonov prebivalcev, v samem glavnem mestu jih je 2,6 milijonov.

Uradni jezik v Ukrajini je ukrajinščina, znaten del prebivalcev pa govori tudi ruščino. Skoraj 80% prebivalcev se ima za Ukrajince, ostali pripadajo manjšinam: Rusom, Belorusom, Moldavcem, Krimskim tatarom in Bolgarom.

III. Opis šolskega sistema

Glede na to, da je bila Ukrajina več desetletij del ZSSR, je njen izobraževalni sistem podoben sistemu izobraževanja v ZSSR. Spremembe oblasti pa se odražajo tudi v spremembah izobraževalnega sistema in uvedbo novih izobraževalnih vsebin v izobraževalnih programih. Ukrajinski izobraževalni sistem obsega:

- Predšolsko izobraževanje
- Osnovnošolsko izobraževanje (štiriletno obvezno izobraževanje, od 1. do 4. leta izobraževanja)
- Temeljno (splošno) srednje izobraževanje (od 5. do 9. leta izobraževanja) – s tem se zaključí obdobje obveznega izobraževanja
- Neobvezno temeljno izobraževanje (neobvezno izobraževanje po zaključenem temeljnem splošnem srednjem izobraževanju), ki obsega:
 - Višje splošno srednje izobraževanje (od 10. do 12. leta izobraževanja))
 - Strokovne trgovske šole
 - Tehnične šole
 - Poklicne šole
- Ne-univerzitetno izobraževanje
- Univerzitetno izobraževanje

Uradni učni jezik je ukrajiniščina, šole pa lahko poučujejo tudi v jezikih manjšin: ruščini, madžarščini, romunščini, krimščini, tatarščini in poljščini. Šolsko leto traja od 1. septembra do 1. junija. Za zakonsko regulativo, načrtovanje ter oblikovanje izobraževalnih programov na vseh ravneh izobraževanja je pristojno ukrajinsko ministrstvo za izobraževanje. Svojo vlogo pri upravljanju izobraževalnih institucij pa imajo tudi lokalne oblasti, ki jih potrjuje ministrstvo.

Lokalni Sveti ljudskih poslancev so odgovorni financiranje izobraževalnih institucij, ki se financirajo iz lokalnih sredstev ter sredstev državnega proračuna.

Avtonomna Krimska Republika ima svoje ministrstvo za izobraževanje.

A. Primarno in sekundarno izobraževanje

Zakon o splošnem srednjem izobraževanju iz leta 1999 je vzpostavil zakonski okvir za uvedbo sprememb tako struktur, trajanja in vsebin na ravni nižjega in višjega srednjega šolstva (basic and senior secondary education). Spremembe, ki so se uvajale postopoma od leta 2001 do danes, so naslednje:

- uvedba 12-letnega osnovnega obveznega izobraževanja
- 190 dni trajajoče šolsko leto
- zaključno preverjanje znanja po Evropskih standardih
- uvedba enotnih državnih standardov.

Raven izobraževanja	Sovjetski sistem	Zdajšnji sistem
Predšolsko izobraževanje	Otroške jasli od 0 do 3 let starosti Vrtec od 3 do 6 let starosti	do 6 leta starosti
Osnovno izobraževanje	Traja 4 leta - vstop s 7 letom starosti (od leta 1984) Traja 3 leta - vstop s 6 letom starosti (pred letom 1984)	4 leta
Obvezno temeljno oz. nižje srednješolsko izobraževanje	(nepopolno srednje izobraževanje) 5 let	5 let
Neobvezno višje srednješolsko izobraževanje	(popolno srednje izobraževanje) 2 leti	3 leta (od leta 2000)

Splošno izobraževanje v nekdanji ZSSR je obsegalo štiriletno primarno in šest- oziroma sedemletno sekundarno izobraževanje. Splošno izobraževanje, ki je bilo organizirano kot kontinuiran proces, je trajalo

10 oziroma 11 let. Večina šol je zagotavljala tako primarno kot sekundarno izobraževanje, četudi so štiriletno primarne šole v preteklosti značilne za ruralna področja.

Trenutno je sistem splošnega izobraževanja v Ukrajini v fazi preoblikovanja. V času ZSSR je primarno in sekundarno izobraževanje skupaj trajalo 10 let, po razglasitvi samostojnosti Ukrajine leta 1991 pa je bilo razširjeno na 11 let, četudi ni bilo neobičajno, da je dejansko trajanje izobraževanja za mnoge dijake ostalo 10 let. Šele ukrajinski zakon iz leta 1999, ki je urejal to področje izobraževanja, je prinesel pomembne spremembe v strukturi, trajanju in vsebini nižjega in višjega srednjega izobraževanja. Reforma, ki se je pričela leta 2001 in naj bi se končala leta 2012/2013, predvideva uvedbo obveznega dvanajstletnega splošnega izobraževanja.

	Zgodnja devetdeseta leta	Pozna devetdeseta leta	Po končani reformi 2001-2013
Starost ob vstopu v šolo	7	6-7	6
Skupno trajanje splošnega srednjega izobraževanja	10 let	11 let (večinoma 10 let)	12 let
Trajanje obveznega izobraževanja	8 let	9 let	12 let
Primarna šola	3-4 leta	4 leta (večinoma 3 leta)	4 leta
Osnovna (nižja srednja) šola	5 let	5 let	5 let
Starejša (višja srednja) šola	2 leti	2 leti	3 leta

Vir: <http://norric.org/files/education-systems/Ukraine2009>

Danes je splošno izobraževanje v Ukrajini razdeljeno na tri ravni (ступінь/stupin'):

- I. raven: primarna šola (початкова школа/pochatkova shkola)
- II. raven: osnovna (nižja srednja) šola (основна школа/osnovna shkola)
- III. raven: starejša (višja srednja) šola (старша школа/starsha shkola)

Primarno izobraževanje se začne pri šestih ali sedmih letih starosti in traja štiri leta. Do leta 1980 je bila po vsej ZSSR starost otrok ob vstopu v šolo sedem let, primarna šola pa je trajala tri leta. Leta 1984 je bila zahtevana starost znižana na šest let, s tem pa se je trajanje primarne šole podaljšalo na štiri leta. To spremembo so nekdanje republike ZSSR implementirale postopno. V nekaterih republikah, kjer ruščina ni bila materni jezik, je bilo dodano dodatno šolsko leto, da so se otroci naučili tako ruskega kot maternega jezika. Formalni preizkus znanja je potekal ob koncu četrtega leta izobraževanja oziroma ob koncu primarnega izobraževanja.

Zakon o splošnem srednjem izobraževanju (1999) je določil štiriletno primarno izobraževanje (prvi do četrți razred) in da večina otrok vstopa v šolo s šestimi leti starosti. Četudi je v devetdesetih letih prejšnjega stoletja primarna šola normalno trajala štiri leta, so mnogi učenci primarno šolo obiskovali le tri leta in so vstopili v peti razred po končanem tretjem razredu. Možnost zaključiti primarno šolo v treh letih je določena z zakonom in ni neobičajno, da je bilo t.i. nadarjenim otrokom dovoljen neposreden vpis v drugi razred.

Osnovno (nižje srednje) izobraževanje traja pet let (peti do deveti razred) in ga izvajajo osnovne srednje šole. Izobraževanje od prvega do devetega razreda je obvezno. Po končanem devetem razredu ter opravljenem zaključnem izpitu učenec prejme Spričevalo o končanem nepolnem splošnem srednjem izobraževanju (*Svidetel'stvo ob okončanii nepol'nego obščego srednego obrazovanii*), ki učencu omogoča nadaljevanje splošnega izobraževanja na starejši (višji srednji) šoli (deseti do enajsti oziroma dvanajsti razred) ali pa preusmeritev na poklicno oziroma strokovno izobraževanje.

Osnovno splošno srednje izobraževanje traja pet let (peti do deveti razred) in ga izvajajo osnovne srednje šole. Izobraževanje od prvega do devetega razreda je obvezno. Po končanem 9. razredu ter opravljenem zaključnem izpitu učenec prejme Spričevalo o končanem osnovnem splošnem srednjem izobraževanju [*Свідоцтво про базову загальну середню освіту/Svidotstvo pro bazovu zagal'nu serednyu osvitu*] ki učencu omogoča nadaljevanje splošnega izobraževanja na starejši (višji srednji) šoli (III. raven, deseti do enajsti oziroma dvanajsti razred) ali pa preusmeritev poklicno oziroma strokovno izobraževanje.

Starejše (višje srednje) izobraževanje v večini republik obsega deseto in enajsto leto izobraževanja, le v nekaterih višje srednje izobraževanje predstavlja deveto in deseto leto, v baltskih republikah pa predstavlja deseto do dvanajsto leto izobraževanja – kar so v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja uvedle tudi druge nekdanje republike ZSSR. Ob zaključku splošnega srednjega izobraževanja učenec opravlja zaključni izpit. Po uspešno opravljenem izpitu učenec prejme Spričevalo o srednjem izobraževanju (*Attestat o srednem obrazovanii* oziroma *Attestat ob okončanii polnoj srednej školi*), ki se pojmuje kot maturitetno spričevalo (*Attestat Zrelosti*). Spričevalo o končanem splošnem srednjem izobraževanju daje učencu pravico do nadaljevanja izobraževanja na višjih in visokošolskih izobraževalnih institucijah ali pa preusmeritev na poklicno oziroma strokovno izobraževanje.

V dvanajstletnem sistemu splošnega izobraževanja se srednješolsko izobraževanje spremeni iz dvoletnega v triletno izobraževanje. Ob zaključku splošnega srednjega izobraževanja učenec opravlja zaključni izpit. Po uspešno opravljenem izpitu učenec prejme Spričevalo o končanem splošnem srednjem izobraževanju [Атестат про повну загальну середню освіту/Atestat pro povnu zagal'nu serednyu osvitu] skupaj s priloženo k spričevalu. Spričevalo o končanem splošnem srednjem izobraževanju daje učencu pravico do nadaljevanja izobraževanja na višjih in visokošolskih izobraževalnih institucijah ali pa preusmeritev na poklicno oziroma strokovno izobraževanje.

Učenec opravlja državni (zaključni) izpit tako ob koncu osnovne (nižje srednje) šole kot ob koncu starejše (višje srednje) šole. Za izpite je odgovorno ukrajinsko ministrstvo za izobraževanje in znanost. Zaključni izpit tako ob koncu osnovne (nižje srednje) šole (devetega razreda) se opravlja iz štirih predmetov: ukrajinski jezik, matematika, biologija, geografija ter enega izbirnega predmeta (tuj jezik, družboslovje ali jezik manjšine). Do šolskega leta 2006/2007 je zaključni izpit ob koncu starejše (višje srednje) šole (dvanajstega razreda) običajno obsegal pet predmetov: ukrajinski jezik, zgodovina Ukrajine in tri izbirne predmete, z šolskim letom 2007/2008 pa zaključni izpit po končanem enajstem razredu obsega predmete ukrajinski jezik, matematika, zgodovina Ukrajine in en izbirni predmet.

Sistem eksternega preverjanja znanja ob koncu splošne srednje šole je bil v Ukrajini uveden in implementiran leta 2008 kot del zaključnega izpita ter kot pogoj za nadaljevanje izobraževanja na višjih in visokošolskih izobraževalnih institucijah.

Vrste izobraževalnih institucij

Različne vrste izobraževalnih institucij lahko izvaja splošno izobraževanje na vseh treh ravneh akreditacije (ступень/stupin') ali samo na eni. Izobraževalne institucije, ki izvajajo (popolno) splošno izobraževanje se razvrščajo v naslednje glavne kategorije:

- Splošne šole [середні загальноосвітні школи/**seredni zagal'noosvitni shkoly**], ki izvajajo splošno izobraževanje na vseh treh ravneh so:
 - o Npopolne splošne izobraževalne institucije – I. in II. raven akreditacije
 - o Popolne splošne izobraževalne institucije – I. do III. raven akreditacije
- Splošne šole z intenzivnim izobraževalnimi programi pri nekaterih predmetih (npr. tuji jeziki, znanost, umetnost, glasba) oziroma tako imenovane Specializirane šole [спеціалізовані школи/**spetsializovani shkoly**]
 - o Šole imenovane **Tehnikum** in šole imenovane **Uchilishche** spadajo med tako imenovane specializirane srednješolske izobraževalne institucije (**Srednie spetsialnye uchebnye zavedeniia – SSUZ**), ki so del mreže izobraževalnih institucij I. ravni akreditacije v Ukrajini in izvajajo strokovno izobraževanje v kombinaciji z srednjim splošnim izobraževanjem za ne-tehnične (*uchilishce*) oziroma tehnične poklice (*tehnikum*). Za vpis na SSUZ je potrebno opraviti sprejemni izpit, ki se opravlja po uspešno zaključenem osem oziroma devetletnem ali deset oziroma enajstletnem osnovnem splošnem izobraževanju. Formalno trajanje izobraževanja je od dveh do treh let za pridobitev strokovne izobrazbe (za dijake, ki so predhodno zaključili 10/11 letno izobraževanje) ali tri oziroma štiri (za nekatere programe ali celo pet) let za pridobitev skupne strokovne in splošne izobrazbe (za dijake, ki so predhodno zaključili 8/9 letno izobraževanje). Oseba, ki je uspešno zaključila izobraževalni program specializirane srednješolske izobraževalne institucije pridobi listino *Diplom ob okončanii srednego special'nogo uchebnogo zavedeniia* s katero ima možnost tako nadaljevanja izobraževanja na višjih in visokošolskih izobraževalnih institucijah kot vstopa na trg dela in opravljanja poklica

- Gimnazije [гiмназiї/**gymnazii**] – II. do III. raven akreditacije – so elitne šole z intenzivnim izobraževalnimi programi pri predmetih glede na smer izobraževanja za katero je šola specializirana.
- Liceji [лицеу/**lytsei**] in Koledži (**kolledzhy**) – III. raven akreditacije - elitne šole, ki izvajajo usmerjeno, profilirano, poklicno in predpoklicno izobraževanje. Tehnični liceji (*tekhnicheskie uchilishcha*) izvajajo eno do enoinpol letne full time programe za pridobitev posebnih znanj in veščin za delo v gostinstvu, turizmu, itd. za osebe, ki so predhodno zaključili srednjo splošno izobraževanje.

Zasebne šole so se začele ustanavljati v Ukrajini v zgodnjih devetdesetih letih (v letih 1992 in 1993) in vse do poznih devetdesetih zasebne srednješolske institucije niso predstavljale večjega deleža (remained insignificant) v ukrajinskem izobraževalnem sistemu (manj kot 1 % vseh učencev oz. študentov v šolskem letu 1998/1999). Število učencev v zasebnih šolah je znatno naraslo po letu 2000 in je v šolskem letu 2007/2008 doseglo število 23 700. Od leta 2004 se je v Ukrajini ustanovilo 267 zasebnih srednješolskih izobraževalnih institucij.

B. Visokošolsko izobraževanje

Ukrajinski izobraževalni sistem je v fazi prenove vse od dneva osamosvojitve. Uvedene so bile demokratične vrednote in tradicionalna državna regulativa je bila kombinirana z institucionalno avtonomijo in večjo akademsko svobodo. Zasebne visokošolske institucije so dovoljene in v teku desetletja (1993-2003) je število slušateljev vseskozi naraščalo. Leta 1995 je zakon uvedel stopnji Bachelor in Master, ki sta nadomestili prejšnji enostopenjski študij Specialist. Leta 2005 je Ukrajina podpisala Bolonjsko deklaracijo.

Ministrstvo za izobraževanje in znanost ima glavno odgovornost za pripravo izobraževalnih vsebin ter financiranje visokega šolstva. Visokošolski izobraževalni sistem je določen z ustavo (1996) in zakonom o izobraževanju iz leta 1996. Ukrajinski zakon o visokem šolstvu iz leta 2002 opredeljuje glavna področja in smernice ukrajinske politike na področju visokega šolstva.

Izzivi, pred katerimi danes stoji Ukrajina, so npr. širjenje specializiranih in malih visokošolskih izobraževalnih institucij, finančne težave, premalo plačani učitelji ter priljubljenost poslovnih in upravljalških ved ter naravoslovja.

Ministrstvo za izobraževanje in znanost pripravlja spremembe zakona o visokem šolstvu v skladu z zahtevami bolonjskega procesa in združevanja visokošolskih institucij.

Visokošolske institucije

Leta 2007 je bilo v Ukrajini 920 akreditiranih visokošolskih institucij. Na III. in IV. ravni akreditacije je bilo 184 univerz, 58 akademij, 125 inštitutov in 1 konzervatorij s skupno 2.8 milijonom slušateljev. Poleg tega je bilo še 190 koledžov [коледжі/koledzhi], 210 tehničnih šol [технікуми/technikumy] in 143 poklicnih šol [училища/uchylshcha] na I. in II. ravni akreditacije. Visokošolske institucije in študenti so skoncentrirani predvsem v večjih mestih oz. glavnih mestih regij (Kijev, Donbas, Harkov, Dnipropetrovsk, Odesa, Lvov in Crimea).

Na čelu visokošolskih institucij je rektor, ki ga imenuje ministrstvo za izobraževanje in znanost ali Svet ministrov. Podrektorji so imenovani s strani rektorja na predlog Znanstvenega sveta, ki ga sestavljajo rektor, podrektorji, dekani in direktorji ter predstavniki zaposlenih in študentskih organizacij.

Organizacijske enote visokošolskih institucij na I. – II. ravni so oddelki in komisije, institucij na III. – IV. pa oddelki, inštituti, fakultete, katedre, knjižnice in laboratoriji.

Osebe z akademskim statusom obsega profesorje, asistente and višje raziskovalne asistente. Profesor mora imeti doktorat znanosti [доктор наук/doktor nauk], torej najvišjo stopnjo izobrazbe v Ukrajini.

V času ZSSR se je znanstvena dejavnost pretežno izvajala na inštitutih Sovjetske akademije znanosti ter industrijskih raziskovalnih inštitutih. Po osamosvojitvi je Ukrajina ustanovila lastno ukrajinsko akademijo znanosti.

Raziskave izvajajo institucije IV. ravni akreditacije, ki jih financirajo zunanji viri in v mnogih primerih sodelujejo z inštituti Nacionalne akademije znanosti.

Vstopni pogoji

Za vpis na dodiplomski študij se zahteva *Attestat o srednem obrazovanii* oziroma *Attestat ob okončanii polnoj srednej školi* ter uspešno opravljen sprejemni izpit na posamezni izobraževalni instituciji. Vsebina sprejemnih izpitov je odvisna od vrste izobraževalne institucije in pogojev vpisa. Ministrstvo za izobraževanje in znanost si prizadeva za uvedbo enotnega neodvisnega vstopnega izpita.

Druga možnost dostopa na institucije III. in IV. ravni akreditacije je preko programov za pridobitev Diplome Mladega specialista na institucijah I ali II ravni akreditacije. Osebe, ki so uspešno zaključile tovrstne programe se lahko vpišejo na programe za pridobitev *Diplom bakalavra*.

Visokošolske institucije sprejemajo študente brez šolnine v skladu z dodeljenimi proračunskimi sredstvi. Vstopni pogoji so izjemno zahtevni. Omejeno število študentov se lahko v posamezno študijsko smer oziroma program vpiše kot samoplačnikov. Število teh študentov določa centralna vladna institucija glede na potrebe države po določenem segmentu strokovnjakov.

Dostop oziroma vpis na podiplomski študij (*Aspirantura* in doktorski študij) temelji na izbirnih sprejemnih izpiti. Prosilci za *Doktorantura* morajo imeti doktorat znanosti ter dokazati publicirana znanstvena dela s posameznega področja.

Zaključek študija

Ob koncu vsakega semestra morajo študenti opraviti več izpitov (povprečno pet) ter napisati zaključno nalogo in seminarske naloge. Študenti lahko napredujejo v naslednji semester oz letnik če opravijo vse izpite. Za pristop k zaključnemu izpitu morajo študenti opraviti vse zahteve študijskega programa.

Vse državno akreditirane institucije izvajajo enak postopek za zaključni izpit. Državni zaključni izpit obsega enega ali več naslednjih ocenjevalnih postopkov:

- priprava zaključne naloge ali projekta, ki ga pregledajo strokovnjaki in ki ga študent zagovarja pred komisijo, katere člani so tudi zunanji ocenjevalci. Zaključna naloga mora biti samostojno delo;
- zaključni izpit iz glavnega področja ali interdisciplinarnega področja ter morebitnih dodatnih predmetov.

Ko so vse obveznosti opravljene, študent prejme diplomu v obliki, ki jo določa zakon.

Stopnje študijskih programov

Visokošolski izobraževalni sistem določa naslednje stopnje:

- Nepopolno visoko izobraževanje: Mladi specialist [молодший спеціаліст/molodshyi spetsialist]
- Osnovno visoko izobraževanje: Bakalavr [бакалавр/bakalavr]
- Popolno visoko izobraževanje: Specialist [спеціаліст/spetsialist] in Magister [магістр/magistr]
- Doktorski študij: Kandidat znanosti [кандидат наук/kandydat nauk] in Doktor znanosti [доктор наук/doktor nauk]

Ne-univerzitetno post-sekundarno izobraževanje (tehnično/poklicnega tipa):

Od leta 1992 celotno ukrajinsko postsekundarno izobraževanje sodi v okvir visokega šolstva ("higher education"). V skladu z zakonom izobraževanju tovrstno izobraževanje izvajajo: na I. ravni akreditacije tehnična in poklicne šole, na II. ravni akreditacije tehnikumi in colleges. Te institucije od leta 1993 podeljujejo kvalifikacijo oziroma naziv Mladi specialist. Institucije III ravni akreditacije so univerzitetne institucije. Diplomanti post-sekundarnih poklicnih šol opravljajo zaključni izpit ter zagovor zaključne naloge. Po uspešnem zaključku prejmejo diplomu, ki jim daje pravico dostopa na trg dela ali do

nadaljevanja izobraževanja na višji stopnji izobraževanja.

Diploma Mladega specialista [диплом молодшого спеціаліста/diplom molodshogo spetsialista]:

Nepopolno visoko izobraževanje, ki ga predstavlja *diplom molodshogo spetsialista*, opredeljuje ukrajinski zakon o visokem izobraževanju iz leta 2002. Opredeljuje ga kot dve do triletno full-time izobraževanje (po končani srednji šoli) oz. kvalifikacijo, ki ne sodi v dvostopenjsko izobraževanje (Bakalavr in Magister), pač pa daje imetniku poklicno kvalifikacijo. Diploma Mladega specialista se podeljuje od leta 1993.

Kvalifikacija *diplom molodshogo spetsialista* je opredeljena kot poklicna kvalifikacija na vmesni stopnji. Kvalifikacija se podeljuje na poklicnem oz. strokovnem področjih kot je npr. para-medicinski poklici, poučevanje, administracija itd. Tovrstno izobraževanje se izvaja na izobraževalnih institucijah I., II. in III. ravni akreditacije. Institucije I. in II. ravni akreditacije izvajajo le tehnično in poklicno izobraževanje, medtem ko institucije III. ravni akreditacije lahko izvajajo tudi izobraževalne programe za pridobitev Diplome Bakalavra. Pred letom 1992 so se tovrstne institucije smatrale kot specializirane srednješolske izobraževalne institucije sekundarnega izobraževanja, sedaj pa se smatrajo za visokošolske. Ne morejo obstajati samostojno pač pa so del (filiale) drugih izobraževalnih institucij, ali pa obstajajo kot rezultat spojitve dveh ali več izobraževalnih institucij.

Imetniki *Diplom molodshogo spetsialista* se lahko vpišejo v študijski program Bakalavr na istem študijskem programu pri čemer se lahko prizna del opravljenih obveznosti na osnovi predhodnega izobraževanja. Visokošolske izobraževalne institucije redko priznajo predhodno izobraževanje imetnikom *Diplom molodshogo spetsialista*, razen v primerih, ko je bilo izobraževanje opravljeno na z visokošolsko institucijo povezani strokovni šoli ali v primeru prehajanja med študijskimi programi iste izobraževalne institucije.

Univerzitetno izobraževanje

Medtem ko je sovjetski sistem poznal le eno stopnjo dodiplomskega študija ("Specialist", pridobljen po petih letih visokošolskega študija) pa nov sistem pozna tako dodiplomski kot podiplomski študij

Diploma bakalavra [диплом бакалавра/diplom bakalavra]: Bakalavr (ter Specialist) je prva stopnja v ukrajinskem sistemu visokega šolstva. Mogoče ga je pridobiti na vseh študijskih področjih razen pri enovitih, intergriranih študijih medicine, dentalne medicine, farmacije in veterinarske medicine, kjer se podeljujejo le Diplome Specialista.

Akademsko in strokovno Diploma Bakalavra (BA, BEd., BMed.) se običajno podeljuje po štiriletnem študiju (šestletnem študiju medicine). Tovrstni programi obsegajo temeljno visokošolsko izobraževanje skupaj z strokovnim usposabljanjem na določenem področju. Ta predstavlja vmesno stopnjo (intermediate degree). Stopnja oziroma diploma Specialist se podeljuje po zaključenih petih ali šestih letih študija, odvisno od tipa institucije.

Teoretično kvalifikacija daje dostop tako do nadaljnega izobraževanja kot do zaposlitve. Kakorkoli, ukrajinske oblasti so še v fazi določanja, katere poklice lahko opravlja imetnik Diplom Bakalavra. V večini primerov ima Bakalavr značaj vmesne stopnje in mu neposredno sledi Specialist ali Magister program, ki predstavljata zaključeni kvalifikaciji. Diplomo Bakalavra je mogoče pridobiti na visokošolskih institucijah II., III. in IV. stopnje akreditacije. Vpis na Bakalavr program je mogoč na osnovi *Attestat o srednem obrazovaniii* oziroma *Attestat ob okončanii polnoj srednej školi*.

Študijski programi Bakalavra trajajo 3 do 4 leta na institucijah II. ravni akreditacije in 4 leta na institucijah III. in IV. ravni akreditacije. Večina programov traja 4 leta, medtem ko so 3-letni Bakalavr programi, ki jih izvajajo koledži redkejši in manj običajni. Programi lahko dejansko trajajo manj, če se je vpis izvedel na podlagi *diplom molodshogo spetsialista*. Program se zaključi z državnim izpitom in/ali zagovorom krajše zaključne naloge. Uspešen zaključek daje pravico do Diplom Bakalavra in priloge k diplomu. Diplom Bakalavra daje dostop do študijskih programov Specialist ali Magister bodisi na osnovi predhodnih ocen ali sprejemnega izpita.

Diploma Specialista [диплом спеціаліста/diplom spetsialista]: Formalno trajanje študija je običajno 5 let (5½ na področju inženirstva na nekaterih prestižnih institucijah in 6 let na področju medicine) kot integrirani študij in 1 ali 1½ let na osnovi predhodnega Bakalavra. Kvalifikacija Specialist izhaja iz obdobja ZSSR. Tradicionalno je Diploma Specialista merila na opravljanje stroke, vendar je po uspešno

opravljenih vstopnih izpitih dajala tudi dostop na prvo stopnjo doktorskega študija za pridobitev Diplome Kandidata znanosti [кандидат наук/kandydat nauk]. Študent ima v nadaljevanju pravico dostopa na Magister programe. Študijski program se zaključi z državnim izpitom in/ali zagovorom zaključne naloge.

Diplom Specialista je moč pridobiti na vseh študijskih programih. Diplomantu se podeli diploma, ki podeljuje strokovno kvalifikacijo (professional qualification) na določenem področju, npr. inženir elektrotehnika. Poleg diplome diplomant prejme tudi prilogo k diplomu. Po statističnih podatkih ukrajinskega ministrstva so najpopularnejši specialist programmes na področju poslovnih ved in prava, sledijo pa jim programi na področju ukrajinskega jezika ter tujih jezikov. Kot v času ZSSR, še vedno obstajajo visoko specializirani programi na določenem področju, npr. železniški inženiring.

Diplomanti tovrstnih programov se lahko vpišejo v dodaten specialistični program na istem ali podobnem študijskem področju, vendar mora v tem primeru plačati celotno šolnino. Običajno osebe kombinirajo npr. inženirsko kvalifikacijo z kvalifikacijo s področja poslovanja ali prava.

Tovrstni študijski programi so v fazi postopnega ukinjanja do 2009/2010. Nadomestili jih bodo strokovno orientirani (professionally oriented) študijski programi Magister. Sedanji raziskovalno orientirani Magister bo obstajal vzporedno z strokovno orientiranim Magistrom. Enoviti Magister programi so namenjeni pretežno za področja medicine, veterinarske medicine, umetnosti, ekologije in nacionalna varnost. Nekatere izobraževalne institucije so poskušale z premostitvenimi programi in pripravljalnimi tečaji z namenom pripraviti dodiplomske študente (Bakalavr) za magistrski študij.

Diploma Magistra [диплом магістра/dyplom magistra] predstavlja drugo stopnjo univerzitetnega študija. Tovrstni študijski programi, ki trajajo eno, enoinpol ali dve leti - odvisno od programa in institucije - so v primerjavi z programi za pridobitev Diplome Specialista bolj raziskovalnega značaja. Namenjeni so najboljšim študentom. Sprejemne pogoje in postopke (intervjuji, preizkusi itd.) določa posamezna izobraževalna institucija. Kandidat za vpis mora predhodno imeti Diplom Bakalavra ali Diplom Specialista. Imetniki Diplome Bakalavra na enem področju se lahko vpiše v program Diploma Magistra na drugem področju. Program obsega raziskavo, pripravo in zagovor zaključne naloge ter zaključni državni izpit. Diplomantu se podeli *Dyplom magistra* ter priloga k diplomu oz. potrdilo o študijskem uspehu.

Diploma Kandidata znanosti [кандидат наук/kandydat nauk] predstavlja tretjo stopnjo univerzitetnega študija in prvo stopnjo doktorskega študija. Diploma se pridobi po vsaj triletnem raziskovalnem študiju, ki sledi Diplom Magistra ali Diplom Specialista. Obdobje študija je imenovano Aspirantura [аспірантура/aspirantura] in vključuje enoletno obdobje strokovnega usposabljanja, zaključni pa se z izpiti, pisno nalogo, raziskavo ali pripravo in zagovorom zaključne naloge. Diplom Kandidata znanosti podeljuje Вища атестаційна комісія України/Vyshcha atestatsiina komisiya Ukraïny. Diploma Kandidata znanosti je primerljiva zahodnoevropskemu tip doktorata Ph.D [доктор філософії/doktor filosofii].

Diploma Doktorja znanosti [доктор наук/doktor nauk] je najvišja znanstvena stopnja in druga stopnja doktorskega študija v Ukrajini, primerljiva habilitaciji v nekaterih zahodnoevropskih državah. Doktorat znanosti sledi Kandidatu znanosti po nadaljnjem triletnem študiju in raziskovanju imenovanem doktorantura [докторантура/doktorantura]. Študijski program vključuje pripravo in zagovor disertacije, ki predstavlja pomemben znanstveni doprinos na določenem študijskem področju in je v celoti ali vsaj deloma objavljena. Doktorat znanosti je pogoj za pridobitev akademskega naslova univerzitetnega profesorja. Diplom doktorja znanosti podeljuje *Višča Atestacijska komisija Ukrajiny*.

Izobraževanje učiteljev

Izobraževanje predšolskih in osnovnošolskih učiteljev se izvaja na institucijah (prve, druge in tretje stopnje akreditacije) za izobraževanje učiteljev (poklicne šole, tehnikumi in koledži). Sestavni del programa je praktično usposabljanje v otroških vrtcih in osnovnih šolah.

izobraževanje srednješolskih učiteljev izvajajo visokošolske izobraževalne institucije tretje in četrte ravni akreditacije (inštituti in univerze), različne fakultete (za pedagogiko, matematiko in druge naravoslovne vede, šport, itd.). Študijski programi vsebujejo standardne vsebine s področja poučevanja in psihologije. Učitelji praktičnih oziroma poklicnih predmerov se usposablja v tehničnih izobraževalnih inštitutih.

Za izobraževanje visokošolskih učiteljev ni posebnih oblik izobraževanja, pač pa se rekrutirajo izmed univerzitetnih diplomantov, ki imajo diplomu Magistra ali Kandidata znanosti ter opravljene posebne pedagoške tečaje.

Netradicionalne oblike izobraževanja

Izobraževanje na daljavo: mreža dopisnih in večernih programov je namenjena že zaposlenim osebam. Kandidati morajo opraviti sprejemni izpit ter dokazati določene praktične izkušnje na določenem področju.

Vseživljenjsko visokošolsko izobraževanje izvajajo nekatere visokošolske izobraževalne institucije (večinoma zasebne) v okviru svoji oddelkov za nadaljne usposabljanje. Pridobitev diplom je odvisno od števila kreditnih točk, ki jih je moč pridobiti, kot tudi od zaključne naloge.

Določeno število visokošolskih institucij organizira večerne programe visokošolskega usposabljanja v industriji, ki so na isti stopnji izobraževanja kot redni študijski programi

Med druge oblike neformalnega visokošolskega izobraževanja lahko uvrstimo izobraževalne TV oddaje in programe z različno stopnjo zahtevnosti za študente in učitelje. Ti programi uvajajo učitelje v nove pedagoške metode.

Izobraževalni standardi

Državni standardi za visoko izobraževanje so opisani v 11. do 15. členu III. Dela ukrajinskega zakona o visokem izobraževanju iz leta 2002. Navedeni zakon navaja tri komponente sistema: državno, univerzitetno in resorno. Zakon določa standarde glede poimenovanja ter vsebine študijskih programov.

Ukrajina se je pridružila bolonjskemu procesu leta 2005 ter pripravila izvedbeni načrt za uvedbo bolonjskih smernic do 2010. Načrt vsebuje tudi uvedbo ECTS ter priloge (*Dodatok do diplomu*) k diplomu (Diploma Supplement). Pripravljeni se je začel tudi nacionalni kvalifikacijski okvir. Prvi diplomanti so prišlo k diplomu prejeli v šolskem letu 2008-2009.

Ukrajina razvija standarde na področju visokošolskega izobraževanja skozi modularni sistem študija in novega kreditnega sistema, podobnega ECTS in v skladu s smernicami bolonjske deklaracije.

Akreditiranost in zagotavljanje kakovosti izobraževanja

Dovoljevanje (Licensing) in akreditacija (Accreditation) sta dva najbolj pomembna postopka zagotavljanja kakovosti izobraževanja v Ukrajini. Ugotavljanje kvalitete vključuje tudi postopke kot so ocenjevanje diplomantov, razvoj nadzornih in ocenjevalnih sistemov itd. Na tem mestu se bomo omejili le na opis akreditacijskih postopkov in akreditacijskih ravni.

Predstavitve celotnega sistema akreditacije je zelo težka, še posebej ker so ravni akreditacije določene glede na raven kvalifikacije in tip visokošolske institucije. Oba sistema (dovoljevanje in akreditacija) sta bila uvedena leta 1992. Sistem dovoljenj, njegov koncept, načela in postopki so bili podrobneje razviti med leti 1992 in 1996. Rezultati tega razvoja so opredelilve kriterijev za različne oblike usposabljanja, ocena kvalitete izobraževanja po nacionalnih in mednarodnih merilih, pa tudi v luči dinamike na trgu dela.

Z Resolucijo o dovoljenjih, potrdilih in akreditacijah izobraževalnih institucij iz leta 1996 je bila Medregionalna republiška akreditacijska komisija nadomeščena z Državno akreditacijsko komisijo. Del akreditacijskih postopkov in postopkov za pridobitev dovoljenj izvaja mreža akreditacijskih svetov, ki imajo sedeže na vodilnih državnih visokošolskih izobraževalnih institucijah.

Med leti 1995 – 2000 je bila več kot 650 izobraževalnim institucijam podeljena akreditacija in pravica do podeljevanja diplom Mladega specialista in Bakalavra. Hitra širitev trga izobraževalnih ponudb je povzročila tudi večjo skrb za kakovost izobraževanja.

Pristojno ministrstvo je vztrajno iskalo načine za izboljšanje omenjene kakovosti in vlada je sprejela vrsto zakonskih podlag, z namenom zagotavljanja večje transparentnosti, učinkovitosti in centralizacije sistema akreditacij. Ena od teh je v letu 2001 sprejet Dekret o akreditaciji visokošolskih institucij in študijskih programov ter ne-univerzitetnih institucij, ki podrobneje določa postopek akreditacije, tako institucionalne kot akreditacije študijskih programov.

Sistem dovoljenj oziroma dovoljevanje je postopek s katerim izobraževalna institucija dobi dovoljenje za opravljanje izobraževalne dejavnosti. Da dobi to dovoljenje, mora institucija zagotavljati minimalne standarde za izvajanje izobraževalne dejavnosti. Dovoljenje zagotavlja instituciji status pravne osebe in možnost, da zaprosi za akreditacijo.

Ukrajinske visokošolske institucije lahko ustanavljajo svoje podružnice v tujini v skladu z zakonodajo države gostiteljice, pa tudi tuje visokošolske institucije lahko ustanavljajo podružnice v Ukrajini. V obeh primerih mora zato dovoljenje izdati za visoko šolstvo pristojno ukrajinsko ministrstvo. Institucije, ki delujejo brez dovoljenja (licence) se obravnavajo kot nezakonite (illegalne).

Akreditacija je postopek zagotavljanja kakovosti, s katerim se preverja ali institucija sledi akreditacijskim zahtevam. Glavni nameni akreditacije so:

- zagotavljati in izboljševati kakovost visokošolskega izobraževanja;
- zagotavljati državne standarde kakovosti;
- kot proračunske porabnike zavezati institucije k odgovornosti vladi.

V ukrajini obstajata dve obliki akreditaciji: akreditacija institucije in akreditacija programov. Akreditacija programa institucije z licenco (dovoljenjem) je prva faza akreditacije. Za pridobitev akreditacije programa mora institucija ministrstvu predložiti poročilo o samoevaluaciji. Ministrstvo nato naloži Strokovni komisiji da pregleda poročilo in sam program. Komisija predloži svoje zaključke Strokovnemu svetu, ki svoja priporočila posreduje Državni akreditacijski komisiji, katere odločitev je nato stvar (ne-) odobritve pristojnega ministrstva. Merila za oceno kakovosti, ki jih je izoblikovalo Ministrstvo za izobraževanje in znanost v sodelovanju z reprezentativnimi predstavniki akademske skupnosti, se nanašajo na posodobljen učni načrt, znanstvene raziskave, učne metode, usposobljeno osebje ter infrastrukturo. Dodatna merila za institucije, ki se želijo uvrstiti na četrto raven akreditacije, se nanašajo tudi na podiplomske in doktorske študijske programe ter publikacije o znanstvenih raziskavah. Institucije druge in četrte ravni akreditacije morajo biti registrirane kot raziskovalne institucije in kot take imajo možnost pridobiti proračunska sredstva za raziskovalno dejavnost (za državne institucije) ali davčne olajšave (za zasebne institucije).

Akreditacija programa je veljavna za obdobje desetih let.

Postopek akreditacije je obvezen za:

- programe za pridobitev stopnje izobrazbe (degree-granting programmes) na vseh ravneh;
- programe podiplomskega usposabljanja (postgraduate non-degree-granting training);
- uvajalne programe za tuje študente, ki se želijo vpisati na enega od študijskih programov na ukrajinski visokošolski instituciji.

Visokošolska izobraževalna institucija lahko zaprosi za akreditacijo institucije, ko je 75% njenih študijskih programov akreditiranih. Samo akreditirane institucije imajo pravico izdajati diplome na državnih obrazcih. V skladu z dekretom iz leta 2001 so takšne diplome izdane po akreditiranih programih in le diplome izdane na državnih obrazcih po državnih standardih veljajo za uradno priznane

Ministrstvo za izobraževanje in znanost preko državnih agencij ugotavlja skladnost visokošolskih institucij z akreditacijskimi kriteriji, izvaja preglede na terenu in ima pravico odvzeti akreditacijo v primeru ugotovljenih pomanjkljivosti.

Dovoljenja in akreditacije so izdana individualno vsaki instituciji posebej. Potrdilo o akreditaciji institucije vsebuje ime institucije, raven akreditacije, obdobje veljavnosti akreditacije, sedež institucije ter naslov morebitnih izpostav. Institucije običajno ta potrdila objavijo na svojih spletnih straneh.

Ravni akreditiranosti institucij

V obdobju ZSSR so imele poklicne in tehnične šole v Ukrajinski SSR značaj postsekundarnih institucij in niso bile del visokošolskega izobraževalnega sistema, leta 1992, po osamosvojitvi Ukrajine, pa so vse postale del visokošolskega izobraževalnega sistema. Istočasno so bile uvedene štiri ravni akreditiranosti izobraževalnih institucij:

- I. raven: poklicne in tehnične šole

- II. raven: koledži
 III. raven: inštituti, akademije, univerze
 IV. raven: inštituti, akademije, univerze

Akreditacijska raven institucije določa izobraževalni program, ki ji ga je dovoljeno izvajati. Leta 2007 je okoli 60% akreditiranih visokošolskih institucij v Ukrajini bilo na prvi in drugi ravni, ostalih 40% pa na tretji in četrti ravni.

Poklicne in tehnične šole in koledži (institucije I. in II. ravni) so lahko samostojne ali pa podružnice ali pododelek druge visokošolske izobraževalne institucije. Nekdanji sovjetski specializirani inštituti so se preimenovali v pedagoške in tehnične inštitute ali pa so bili povišani v akademije ali univerze. Tako inštituti kot akademije na splošno pokrivajo eno posebno študijsko področje kot npr. medicino, umetnost, humanistiko, eno od inženirskih ved ali poslovne vede. Akademije se ne sme zamenjevati z Nacionalno akademijo znanosti, ki je raziskovalna institucija. Konzervatoriji izvajajo glasbeno izobraževanje. Univerze so lahko večdisciplinarne institucije ali zgolj enodisciplinarne npr. kmetijska univerza, pedagoška univerza itd. Visokošolska izobraževalna institucija lahko ustanovi enega ali več kampusov.

Visokošolske izobraževalne institucije na IV. ravni akreditacije izobražujejo na vseh stopnjah, vključno z magistrskimi študijskimi programi. Institucije na IV. ravni akreditacije izvajajo tudi podiplomske in doktorske študijske programe ter raziskave in izdajanje publikacij. Samo nekatere izobraževalne institucije III. in IV. ravni akreditacije izvajajo programe za pridobitev diplome mladega specialista [диплом молодшого спеціаліста/dyplom molodshogo spetsialista].

Raven akreditacije	Vrsta izobraževalne institucije	Stopnja/Diploma
I	Tehnikum [технікум/technikum] Učilišče [училище/uchylyshche]	Mladi specialist [диплом молодшого спеціаліста/dyplom molodshogo spetsialista]
II	Koledž [коледж/koledzh]	Mladi specialist [диплом молодшого спеціаліста/dyplom molodshogo spetsialista] Bakalavr [диплом бакалавра/dyplom bakalavra]
III	Univerza [університет/ universytet] Akademija [академія/ akademiya] Inštitut [інститут/institut] Konzervatorij [консерваторія/ konservatoriya]	Mladi specialist * [диплом молодшого спеціаліста/ dyplom molodshogo spetsialista] Bakalavr [диплом бакалавра/dyplom bakalavra] Specialist [диплом спеціаліста/dyplom spetsialista] Magister * [диплом магістра/dyplom magistra] Kandidat znanosti * [кандидат наук/kandidat nauk] Doktor znanosti * [доктор наук/doktor nauk]
IV	Univerza [університет/ universytet] Akademija [академія/ akademiya] Inštitut [інститут/institut] Konzervatorij [консерваторія/ konservatoriya]	Mladi specialist * [диплом молодшого спеціаліста/ dyplom molodshogo spetsialista] Bakalavr [диплом бакалавра/dyplom bakalavra] Specialist [диплом спеціаліста/dyplom spetsialista] Magister * [диплом магістра/dyplom magistra] Kandidat znanosti * [кандидат наук/kandidat nauk] Doktor znanosti * [доктор наук/doktor nauk]

*samo nekateri programi

V Ukrajini obstaja razlikovanje med nacionalnimi [національний/natsional'nyj] in državnimi [державний/derzhavnyj] institucijami. Državne visokošolske izobraževalne institucije IV. ravni

akreditacije, ki izpolnjujejo določene kriterije, lahko dobijo status "nacionalne" institucije. Takšne elitne institucije imajo zagotovljena sredstva iz državnega proračuna, zagotovljeno avtonomijo v vsem kar zahteva predmetnik in administracijo ter imajo pravico podeljevati akademske naslove docent in profesor. Državne institucije pa imajo manj institucionalne avtonomije in so le delno financirane s strani države.

Zadeve v zvezi z ustanavljanjem, reorganiziranjem ali ukinitvijo državnih izobraževalnih institucij III. in IV. ravni akreditacije so v pristojnosti Kabineta ministrov Ukrajine. Visokošolske izobraževalne institucije I. in II. ravni pa se ustanavljajo, reorganizajo ali ukinjajo po odločitvi ministrstva za izobraževanje in znanost, drugih izvršnih teles ali lokalnih oblasti.

Seznam visokošolskih izobraževalnih institucij

<http://www.mon.gov.ua/main.php?query=nz>
<http://education.gov.ua/pls/edu/educ.home.eng>

<http://www.osvita.org.ua/highedu/?cmd=search>
<https://aei.gov.au/AEI/CEP/Ukraine/ListOfInstitutions/default.htm>
http://www.mon.gov.ua/laws/ZU_1060.coc
http://www.mon.gov.ua/laws/ZU_2984.coc
<http://www.mon.gov.ua>

Mednarodni sporazumi

Pomembne povezave

<http://www.enic-naric.net/>
<http://www.ibe.unesco.org/en/worldwide/unesco-regions/europe-and-north-america/ukraine/profile-of-education.html>
<http://www.ibe.unesco.org/en/worldwide/unesco-regions/europe-and-north-america/ukraine.html>
<http://www.euroeducation.net/>
<http://norric.org/news/UkraineReport2009>
<http://www.anabin.de/>
<http://employment.alberta.ca/Immigration/12806.html> (o sistemu izobraževanja v nekdanji ZSSR)
<https://aei.gov.au/AEI/CEP/Ukraine/default.htm>
<http://www.bibl.u-szeged.hu/oseas/ukr1.html>
<http://www.mon.gov.ua/education/average/topic/rozv/knc.coc>